

ПОШИРЕННЯ ТА ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ *URTICA KIOVIENSIS* ROGOW. (URTICACEAE) НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Любов Борсукевич

Urtica kioviensis Rogow. – реліктовий рідкісний вид, занесений до Європейського Червоного списку (Червоний список МСОП). Цей вид перебуває під охороною в Угорщині, Румунії, Словаччині, Чехії, Білорусі, але не охороняється на території України, хоча і занесений у регіональні Червоні списки низки областей. У статті наведені дані про поширення *U. kioviensis* в Україні на основі персональних та гербарних даних, літературних матеріалів та бази даних Національної інформаційної мережі з питань біорізноманіття. Всього виявлено 15 гербарних зразків виду і близько 30 згадок загалом з території України, включаючи літературні дані. Виявлено, що більшість із них старі, зібрані до будівництва водосховищ на річці Дніпро. Представлено сім нових місцезнаходжень виду. Поширення *U. kioviensis* зосереджено в південних і центральних низинних регіонах країни, а саме в басейнах річок Дунай і Дніпро. На основі персональних та літературних даних створено карту поширення виду в Україні. Проведено дослідження його еколого-ценотичних особливостей. Подано характеристику місцезростань. *U. kioviensis* найчастіше трапляється в заболочених вільшняках. Виявлено, що найбільш типові місцезростання цього виду в Україні – окраїни заболочених лісів, де переважає *Alnus glutinosa*, часто з високою присутністю *Salix cinerea*. Рідше цей вид трапляється в очеретах на торфовищах, у дубово-ясеневих і вербово-тополевих прирічкових лісах, берегах каналів, старицях. Відповідно до Національного каталогу біотопів України угруповання *U. kioviensis* найчастіше належать до 2 типів оселищ, а саме: евтрофні болота з ярусом вільхи чорної або берези та заболочені чагарники. Розглянуто сучасний стан і перспективи збереження виду в Україні. Збереження гідрологічного режиму в місцях його виявлення має ключове значення для збереження популяції.

Ключові слова: *Urtica kioviensis*, поширення, еколого-ценотичні особливості, рідкісний вид, Україна.

Ботанічний сад Львівського національного університету ім. Івана Франка, вул. Черемшини, 44, Львів, 79017, Україна; e-mail: lborsukiewicz@gmail.com

Distribution and ecological-coenotic peculiarities of Urtica kioviensis Rogow. (Urticaceae) in Ukraine. Borsukevych L.

Urtica kioviensis Rogow. is a glacial relict plant, a rare species included in the European Red List. This species is under protection in Hungary, Romania, Slovakia, Czech republic, Belarus, but is not protected on the territory of Ukraine. Distribution of this species in Ukraine is analyzed. This paper presents occurrence data of *U. kioviensis* in Ukraine, based on a personal data, survey of Ukrainian public herbaria, literature data and the National Biodiversity Information Network database. Together 22 herbarium sheets were encountered and totally about 30 mentions collected from the territory of Ukraine. This is discovered that most of them are old, collected before the construction of water reservoirs on the Dnipro river. Seven new localities of this species are presented. The spreading of *U. kioviensis* is concentrated to the central and southern lowland regions of the country, namely, to the basins of Dunaj and Dnipro river. Based on personal and literature data, the distribution map of the species in Ukraine was created. The study of ecological-coenotic features of the species have been carried out. Characterization of its habitats is presented. *U. kioviensis* most often occurs in alder carrs. We found that the most typical habitats of it in Ukraine are marginal zones of *Alnus glutinosa* dominated bog forests, often with high presence of *Salix cinerea*. Less frequently this species occurs in reeds on peatland, oak-ash-, and willow-poplar riverine forest, canal banks, oxbows. According to the National habitat catalogue of Ukraine communities with *U. kioviensis* most often belong to 2 types of habitats: Eutrophic swamps with layer of black alder or birch and Fen scrubs. The modern status and perspectives of species conservation are considered. The protection of its populations and habitats is a key importance.

Key words: *Urtica kioviensis*, distribution, ecological-coenotic peculiarities, rare species, Ukraine.

Botanical Garden of Ivan Franco National University of Lviv, 44, Cheremshyny str., Lviv, 79017, Ukraine; e-mail: lborsukiewicz@gmail.com

Вступ

У липні 2018 року під час польових досліджень заплачних лісів на території Полтавської області нами вперше було виявлено *Urtica kioviensis* Rogow., рідкісний реліктовий вид, що занесений до Європейського червоного списку. Надалі протягом кількох років нами було знайдено ще 6 локалітетів цього виду в різних областях України. Ці знахідки спонукали нас до з'ясування специфіки поширення виду на території України, а також проведення його еколого-ценотичної характеристики. На території України цей вид не охороняється, однак трапляється рідко і приурочений переважно до басейну Дніпра та Закарпатської низовини (басейн Дунаю). Він занесений до списків регіонально рідкісних видів у низці областей. У цій роботі ми наводимо матеріали власних досліджень і літературні відомості щодо поширення кропиви київської в Україні. Також нашою метою було дослідження еколого-ценотичних особливостей виду, оцінка його екологічної ніші та роль у формуванні угруповань.

Матеріали та методики

Дослідження *Urtica kioviensis* виконані в межах виконання описів заплачних лісів України, які проводились протягом 2014–2022 рр. на території всієї України з використанням рекогносцирувальних, маршрутних та напівстаціонарних методів. Описи виконувались за методикою Браун-Бланке на площах, що варіювали в межах 100–200 м². Усі вони були занесені до «Бази даних заплачних лісів України» (Borsukevych 2023), створеної з допомогою програмної платформи Turboveg for Windows 2.92. Відібрано 7 повних геоботанічних описів з різним проєктивним покриттям *U. kioviensis*, географічне охоплення якими території України представлено на карті поширення виду в Україні. Для обробки геоботанічних матеріалів та аналізу рослинності використовували програмне забезпечення Juice 7.1. Для синтаксономічної інтерпретації матеріалів були проаналізовані дані вітчизняних та зарубіжних фітоценологів. Опрацьовано гербарні матеріали Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW), Львівського національного університету ім. І. Франка (LW), Державного Природознавчого музею НАН України у Львові (LWS), Інституту екології Карпат НАН України (LWKS), Ужгородського національного університету (UU), а також взяті дані з JACQ – системи управління гербаріями та базами даних (<https://www.jacq.org/#home>) та Національної мережі інформації з біорізноманіття (UkrBin) (<https://ukrbn.com/>).

Результати та обговорення

Urtica kioviensis Rogow. (Syn: *Urtica dioica* ssp. *kioviensis* (Rogow.) Domin, *Urtica dioica* ssp. *kioviensis* (Rogow.) Buia) – субконтинентальний південно-східноєвропейський реліктовий вид. Деякі автори вважають цей вид представником понтично-паннонської лісової флори (Karpatí 1961; Kish et al. 2005; Haszonits et al. 2021).

Ареал виду охоплює південь середньої та східної Європи, зокрема, він приурочений до територій у басейнах Дунаю, Дніпра, Дону, Сури, Уралу. Ізольовані місцезнаходження є в Палестині. Згідно з базою даних Euro+MedBase (Euro+Med 2023) вид трапляється в таких країнах, як Данія, Німеччина, Австрія, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Сербія, Хорватія, Болгарія, Україна, Білорусь, росія, Ізраїль/Палестина. На сучасній європейській карті поширення вид займає майже безперервно територію від Німеччини до Уральських гір. Макроботанічні та пилково-морфологічні дослідження виявили колишні місцезростання кропиви київської в багатьох частинах Європи (Wolters et al. 2005). Через диз'юнктивний ареал і екологічні вимоги виду можна припустити, що поточний стан є пережитком ранньої післяльодовикової експансії, яка, ймовірно, була набагато більш тривалою в минулому. Основною причиною занепаду виду є, мабуть, поступова зміна клімату в голоцені, пов'язана з втратою придатних місць існування в результаті щільного заселення Європи (Danilhelka, Lepší 1968).

Urtica kioviensis занесена до Червоного списку МСОП (Європейський червоний список) зі статусом недостатньо даних (Data Deficient). Охороняється в Чехії та Словаччині (статус вимерлий, з поч. ХХІ ст. як критично загрожуваний), Угорщині (потенційно загрожуваний), Румунії (загрожуваний), Білорусії (загрожуваний) (Lansdown 2011). На сьогодні більшість популяцій скорочують свій ареал, особливо швидко цей процес відбувається в Центральній Європі. Найбільша кількість локалітетів налічується в Угорщині. Зокрема, 84 гербарних зразки та 83 згадки в літературних джерелах було зафіксовано станом на 2021 рік. В Україні вид не охороняється, проте занесений до регіональних списків рідкісних рослин у Львівській, Закарпатській, Київській та Одеській областях (Official lists 2012).

Згідно з даними, наведеними у флорі УРСР, вид трапляється у Закарпатській, Чернігівській, Київській, Кіровоградській, Запорізькій та Херсонській областях (Flora URSR 1954). Тобто

в Україні він поширений переважно на Закарпатті (басейн Дунаю) та в басейні Дніпра.

На основі персональних даних, аналізу гербарних зразків та літературних даних виявлено, що загалом нараховується близько 30 локалітетів виду в 9 областях України (рис. 1). Значна їх частина, особливо в басейні Дніпра, має вже історичне значення.

Локалітети, в яких трапляється *Urtica kioviensis* (згідно з гербарними зборами та літературними джерелами; підписи наведені мовою оригіналу):

Закарпатська низовина (басейн р. Дунай):

Rossia Subcarpathica, Berehovo: Mukačevo, in paludosis silvatici sad Paušin, 120 m. s. m., В. Dudaš-Bunganičova, 10.09.1930 (KW);

Zakarpatska oblast [Province of Transcarpathia], Mukacheve county, village of Pavshino (Pausching), Forest area called "Ostrosh", quartal 32/subdiv. 3; *Alnus glutinosa* swamp; Alt. 130 m, Kish, R. 14.09.2003 (GZU, Dupla to: LG, OSC, PE, W) (дані JACQ);

Zakarpatska oblast [Province of Transcarpathia], Berehovo county, near the village of Kvasovo, Borshava floodplain, [Atak forest area, quartal 28/subunit 21]; Small depression within old growth

Quercus robur Fraxinus angustifolia-forest; Alt. 125 Kish, R. Danylyk, I. 10.10.2003 m (WU Dupl. ex GZU, No. 246516) (дані JACQ);

Закарпатська обл., Мукачівський р-н, ур. Острош, окол. с. Павшино; Л.М. Тасенкевич, 23.06.2003 (LWS);

Закарпатська обл., Мукачівський р-н, урочище «Острош», між м. Мукачево і с. Коропець, угруповання *Magno-Caricetea*, М. Шевера, 2.09.2016 (KW);

Закарпатська обл., Ужгородський р-н, заплава р. Латориця в лісовому урочищі «Переш», окол. с. Руські Геєвці. (Kish et al. 2005).

Басейн р. Дніпро:

Київська обл., Києво-Святошинський р-н, заказник «Лісники», Л. Борсукевич 50.30119, 30.54022, 07.07.2019 (LWKS);

Черкаська обл., Черкаський р-н, Вільхове болото біля звірогосподарства, Чорна Г., Гайова Ю., 5.09.2003 (KW);

Полтавська обл., Гадяцький р-н, берег р. Псел біля с. Вельбівка, Л. Борсукевич, Н. Сичак, 50.38105, 34.06403, 04.07.2018 (LWKS);

Полтавська обл., Пирятинський р-н, Пирятинський НПП, берег р. Удай, Л. Борсукевич, Н. Сичак, 50.21235, 32.67229, 08.07.2018 (LWKS);

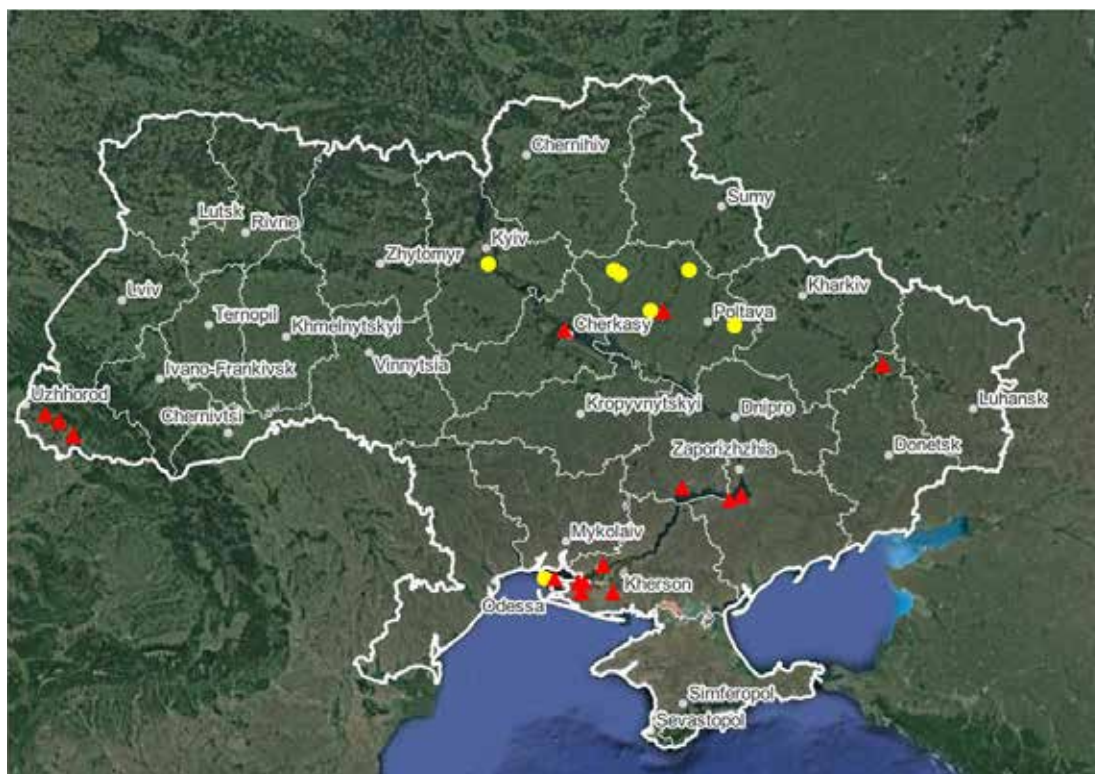

Рис. 1. Карта поширення *Urtica kioviensis* в межах України

Fig. 1. Map of the distribution of *Urtica kioviensis* in Ukraine

● – персональні дані / personal data

▲ – дані, отримані на основі аналізу гербарних зборів та літературних джерел / data obtained on the basis of the herbarium collections and literary data

Полтавська обл., Пирятинський р-н, Пирятинський НПП, берег р. Удай, Л. Борсукевич, Н. Сичак, 50.21945, 32.64641, 08.07.2018 (LWKS);

Полтавська обл., Великобагачанський р-н, берег р. Коноплянка біля с. Бірки, Л. Борсукевич, Н. Сичак, 49.63841, 33.81543, 02.07.2018 (LWKS);

Полтавська обл., Полтавський р-н, берег р. Коломак біля с. Ковалівка, Л. Борсукевич, Н. Сичак, 49.60373, 34.68090, 01.07.2018 (LWKS);

Полтавська обл., Оржицький р-н, В. Шевчик, 25.06.2021, 49.672121, 33.027299 (дані UkrBin);

Дніпропетровська обл., Нікопольський р-н., с. Покровське, Базавлуцькі плавні, озеро Сотникове, схил до озера, 2.10.1931 (KW);

Запорожская обл., Конские плавни, Бакай, междуречье между Конкой и Кучугурами, Е. Лавренко, И. Зоз, 22.09.1927 (KW);

Запорожская обл., Конские плавни, Зарости *Phragmites*, ивняки в бакаях, на илисто-болотистой почве, Е. Лавренко, И. Зоз, 26.09.1927 (KW);

Запорізька обл. (Конські плавні), Плавка біля Попове на захід від залізниці по випасу, Є. Свистунова, 19.08.1930 (KW);

Херсонский окр. (раньше Днепровск. уезд Таврич. г.), с. Голая Пристань – с. Збурьевка, ольховые роши, уч. 5-8., П. Козлов, 23.09.1925 (KW);

Херсонский окр. (раньше Днепровск. уезд Таврич. г.) Кинбурнская коса. С. Васильевка – Покровские хутора. Болотистый ольшаник. Е. Лавренко, 8.09.1926 (BRNU) (дані JACQ);

Херсонский окр. (раньше Днепровск. уезд Таврич. г.) Окр. с. Чалбас [= Виноградове]. Буркутские плавни. Заросли *Phragmites* в сосне [unclear] Е. Лавренко, 2.08.1926 (BRNU) (дані JACQ);

Херсонська обл., Скадовський р-н, у заростях вільхи вздовж лівого берега Дніпра в околицях сіл Старої Збур'ївки та Рибальчого (Moysiienko 2009);

Херсонська обл., окол. Херсона (Великий Потьомкінський острів) (Пачоський!, КНЕМ) (Moysiienko 2009);

Херсонська обл., Качкарівка Бериславського району (Пачоський!, КНЕМ) (Moysiienko 2009);

Миколаївська область, Очаківський район, окол. с. Покровка, регіональний ландшафтний парк Кінбурнська коса, урочище Ковалівська сага, 13.06.2008, Мойсієнко І.І. (Moysiienko 2008);

Миколаївська обл., Очаківський р-н, Кінзбурська коса, ліс-гелія біля с. Покровка, вода 50 см, Л. Борсукевич, Н. Сичак, О. Кагало, 46.48544, 31.67348, 09.05.2020 (LWKS);

Басейн р. Сіверський Донець:

Сталинская (зараз Донецька) обл., Славянский р-н, с. Банное (Святогорск), Левый берег р. Сев. Донец, в пойменном лесу (дубовый луг) на мокрых местах, много, З. Сова, 25.06.1938 (KW).

Urtica kioviensis – багаторічна трав'яниста рослина заввишки 80–120 см зі стеблами, що полягають і укорінюються. У дорослому стані типового кореневища немає. Стебла чисельні, заввишки 80–100 см, з відігнутими пекучими волосками. Листя супротивне, цілісне, в основі яйцеподібне, із сильно загостреною відтягнутою верхівкою; по краю великопильчато-зубчасте. Прилистки трав'янисті, широкотрикутні, до 0,8 см завширшки; у нижніх пар листя – вільні, у верхніх – зроснені основами з характерним глянцеvim блиском. Суцвіття – волоть; нижня частина суцвіття несе лише чоловічі квіти, а верхня – лише жіночі. Цвіте у червні – липні, а плодоносить у серпні – вересні. Анемофіл. Плід – горішок (до 2 мм). Розмноження переважно вегетативне (Flora URSS 1954). Облиственні стебла вегетують до настання стійких негативних температур нижче -5°C .

Urtica kioviensis – мезогідрофіт, надає перевагу вологим, багатим на поживні речовини та

Рис. 2. Зовнішній вигляд *Urtica kioviensis*. Полтавська обл.

Fig. 2. Appearance of *Urtica kioviensis*. Poltava region

основи, нейтральним, або слабокислим, алювіальним, торф'яним і піщаним ґрунтам з гумусом (Szatmari 2015; Haszonits et al. 2021). Трапляється у воді до глибини в 1,5 м. Приурочений до напівзатінених і тінистих місць, де затінення забезпечується або деревним ярусом, або верхнім трав'яним ярусом. Це гемерофобний вид, який трапляється лише в природних угрупованнях і повністю уникає місць, які підлягають сильному антропогенному впливу людини (Daníhelka, Lepš 2004). Хоча Р. Кіш зі співавторами вказують на знахідку виду на болітцях, які були майже позбавлені деревно-чагарникової рослинності внаслідок вирубування вільхи (Kish et al. 2005).

Цей вид трапляється у нас переважно в лісових вільхових (з домінуванням *Alnus glutinosa*) болотах, у заростях очерету на торфовищах, в ясеневих-вільхових, рідше вербово-тополевих, прирічкових лісах, по берегах каналів, у старицях, високоосокових луках із постійно вологими або періодично затопленими ґрунтами (Daníhelka, Lepš 2004; Kish et al. 2005).

У фітоценотичному відношенні кропива київська найчастіше трапляється у складі союзу *Alnion glutinosae* та *Salicion cinereae* класу *Alnetea glutinosae*, рідше у складі інших перезволожених лісових та болотних угруповань. Наприклад, І. Карпати (Kárpáti 1961) під час дослідження заплави Дунаю виявив кропиву в болотистих місцях у складі союзів *Phragmition* і *Magnocaricion*. Він наводить описи з кропивою і навіть виділяє субасоціацію *Scirpeto-*

Phragmitetum urticosum kioviensis. Виділяють синтаксони з кропивою київською також у Сербії, зокрема, асоціацію *Urtico kioviensis-Salicetum cinereae*. Румунські та хорватські дослідники наводять цей вид для лісів з домінуванням *Salix alba* з підліском з *Rubus caesius* та боліт з домінуванням *Salix cinerea* з *Calamagrostis canescens* у підліску (Szatmari 2015; Haszonits et al. 2021). У заповіднику Раншпурк (Чехія) кропива росте на берегах лісового струмка в ценозах союзу *Alnion incanae* (асоціація *Fraxino pannonicae-Ulmetum*) (Daníhelka, Lepš 1968). В Угорщині вид був відзначений у 6 типах біотопів (заболочені ліси, мезотрофні зарості очерету та рогузу, зарості високих гелофітів, зарості кореневищних осок, перехідні та верхові болота, сплавини). Однак автори зазначають, що *U. kioviensis* найчастіше трапляється у вільхово-ясеневих болотах і очеретах (Haszonits et al. 2021).

Площа популяції кропиви київської зазвичай коливається в межах від кількох до кількох десятків метрів. Інколи вид може траплятися з великим покриттям, виступаючи едифікатором. Однак частіше він є співдомінантом, трапляючись з покриттям 20–60%. Флористичний склад угруповань коливається в межах 12–28 видів на 100 (200) м², що є середнім показником для такого типу угруповань.

Згідно з нашими дослідженнями всі виявлені локалітети були розподілені між двома групами (табл. 1). Перша з них, представлена 5 геоботанічними описами з участю *Urtica kioviensis*, ідентифі-

Рис. 3. Оселище, в якому виявлено *Urtica kioviensis* (Полтавська обл., 2018)

Fig. 3. The habitat in which *Urtica kioviensis* was found (Poltava Region, 2018)

Таблиця 1. Угруповання класу *Alnetea glutinosae*, в яких виявлена *Urtica kioviensis*Table 1. Communities of the *Alnetea glutinosae* class in which *Urtica kioviensis* was found

Номер опису	1	2	7	4	5	6	3
Кількість видів	15	24	12	28	16	19	25
Проективне покриття (%)	95	90	70	80	90	90	95
Висота над рівнем моря	87	88	105	101	102	104	6
Площа (кв. м)	200	200	200	200	200	100	100
<i>Urtica kioviensis</i>	2	5	1	2	2	+	3
D.s.cl. <i>Alnetea glutinosae</i>							
<i>Alnus glutinosa</i>	5	4	4	3	5	.	+
<i>Carex riparia</i>	5	2	1	4	5	3	4
<i>Galium palustre</i>	1	2	.	1	1	3	2
<i>Salix cinerea</i>	r	2	+	2	+	5	5
<i>Lycopus europaeus</i>	+	+	1	+	+	+	+
<i>Lysimachia vulgaris</i>	+	+	2	2	+	+	+
<i>Solanum dulcamara</i>	+	+	.	+	1	+	+
<i>Thelypteris palustris</i>	.	+	+	+	.	.	.
<i>Iris pseudacorus</i>	.	.	.	2	.	+	+
<i>Carex pseudocyperus</i>	.	1	+	1	+	+	.
<i>Carex elongata</i>	.	+	.	.	.	.	2
<i>Scutellaria galericulata</i>	.	+	.	.	+	1	.
D.s.cl. <i>Phragmiti-Magnocaricetea</i>							
<i>Phragmites australis</i>	1	.	.	+	.	.	.
<i>Lythrum salicaria</i>	.	+	.	.	.	+	.
<i>Caltha palustris</i>	.	.	.	1	.	1	+
D.s.cl. <i>Lemnetea</i>							
<i>Lemna minor</i>	.	.	3	.	.	.	2
D.s.Cl. <i>Salicetea purpureae</i>							
<i>Symphytum officinale</i>	+	.	.	1	.	2	r
<i>Stachys palustris</i>	.	.	.	+	+	.	.
<i>Humulus lupulus</i>	+	2	+	+	+	+	.
<i>Calystegia sepium</i>	.	+	.	1	1	.	.
<i>Sium latifolium</i>	.	+	.	+	.	.	.
Інші види							
<i>Urtica galeopsifolia</i>	2	2	.	.	.	2	+
<i>Bidens frondosa</i>	.	+	.	.	2	.	+
<i>Naumburgia thyrsoiflora</i>	.	.	.	1	.	+	+
<i>Rumex hydrolypaphum</i>	.	r	.	+	.	.	1
<i>Cardamine pratensis</i>	.	.	.	+	+	.	+
<i>Ulmus laevis</i>	+	1	.	+	.	r	.

Відзначені лише в одному описі: *Acer tataricum* 1: r; *Impatiens noli-tangere* 1: +; *Acer negundo* 2: +; *Agrostis stolonifera* 2: 2; *Dryopteris carthusiana* 2: r; *Oenanthe aquatica* 2: +; *Glyceria maxima* 3: +; *Mentha aquatica* 3: +; *Riccia fluitans* 3: 2; *Teucrium scordium* 3: 1; *Utricularia vulgaris* 3: 1; *Peucedanum palustre* 3: +; *Alisma plantago-aquatica* 4: +; *Equisetum fluviatile* 4: +; *Menyanthes trifoliata* 4: 3; *Persicaria amphibia* 4: +; *Ribes nigrum* 4: r; *Salix pentandra* 4: 2; *Carex otrubae* 5: +; *Impatiens parviflora* 6: +; *Swida sanguinea* 6: r; *Myosoton aquaticum* 7: +; *Ranunculus sceleratus* 7: +

Локалітети: 1 – Полтавська обл., Полтавський р-н, берег р. Коломак біля с. Ковалівка, 49.60373, 34.68090, 01.07.2018; 2 – Полтавська обл., Великобагачанський р-н, берег р. Коноплянка біля с. Бірки, 49.63841, 33.81543, 02.07.2018; 3 – Миколаївська обл., Очаківський р-н, Кінбурнська коса, ліс-гелія біля с. Покровка, вода 50 см, 46.48544, 31.67348, 09.05.2020; 4 – Полтавська обл., Пирятинський р-н, Пирятинський НПП, берег р. Удай, 50.21945, 32.64641, 08.07.2018; 5 – Полтавська обл., Пирятинський р-н, Пирятинський НПП, берег р. Удай, 50.21235, 32.67229, 08.07.2018; 6 – Київська обл., Києво-Святошинський р-н, заказник «Лісники», 50.30119, 30.54022, 07.07.2019; 7 – Полтавська обл., Гадяцький р-н, берег р. Псел біля с. Вельбівка, 50.38105, 34.06403, 04.07.2018.

кована в рамках типу заболочені вільхові ліси (союз *Alnion glutinosae*). Згідно з Національним каталогом України (Kuzemko et al. 2018) вони належать до біотопу Д1.7.1 Евтрофні болота з ярусом вільхи чорної або берези. Два місцезростання дослідженого виду були пов'язані із заболоченими чагарниками (союз *Salicion cinereae*) переважно у заплавах річок (біотоп Ч7.3. Заболочені чагарники).

Під час аналізу гербарних та літературних даних з теренів України було виявлено, що вид найчастіше трапляється в заболочених вільшниках, хоча, як і в зарубіжних джерелах, як відповідні для зростання виду згадуються також зарості очерету та заплавні ліси з дубом та ясенем. Однак, судячи з отриманих даних, раніше в Україні існувала значно більша вибірка біотопів, оптимальних для росту цього виду, особливо до зарегулювання Дніпра.

Зараз внаслідок несприятливих кліматичних умов характерний видовий склад водно-болотних угідь змінюється. У довгостроковій перспективі цей процес призведе до зневоднення водно-болотних середовищ існування та зниження життєвості популяцій великої кількості гігрофільних видів. З цієї причини збереження біотопів, в яких виявлена *Urtica kioviensis*, є важливим і має бути одним із пріоритетних завдань її охорони. Гідромеліоративні роботи, вирубка лісу, будівельні роботи на узбережжях водойм також мають негативний локальний ефект. Необхідно забезпечити контроль наявних та пошук нових популяцій виду. В місцях виявлення необхідно обмежити вплив антропогенних чинників, особливо необ-

хідно забезпечити збереження гідрологічного режиму виявлених локалітетів.

Висновки

На основі власних матеріалів та літературних джерел встановлено, що *Urtica kioviensis* трапляється в південних та центральних рівнинних областях України, переважно в басейні Дунаю та Дніпра. Загалом нараховується близько 30 згадок щодо поширення цього виду на території України. Вид приурочений до досить специфічних умов зростання – заболочених та прирічкових заплавних дубово-ясеневих лісів, осокових боліт, заростей очерету, сплавин. Однак, спираючись на дані нашого аналізу, можна констатувати, що екологічний оптимум виду приурочений до заболочених вільхових та сіровербових угруповань. Зазначені ценози флористично багаті і налічують у середньому близько 20 видів рослин. Дані типи оселищ у зв'язку зі зміною екологічних умов є дедалі більш загроженими. Зокрема, заболочені ліси підлягають охороні згідно з Резолюцією 4 Бернської конвенції (Kuzemko et al. 2018) як тип G1.41 Заболочені вільхові ліси на некіислому торфї. До цього переліку належать також зарості високих гелофітів: C3.2 Літоральні угруповання високих гелофітів (крім очерету) та крупних осок: D5.2 Зарості крупних осокових переважно без застою води. А дубово-ясеневі ліси належать також до Додатку I Оселищної Директиви: 91E0* Заплавні ліси з *Alnus glutinosa* та *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*). Тому всі виявлені місця зростання виду потребують негайної охорони.

BORSUKEVYCH, L. (2023) Database of floodplain forest and shrub vegetation of Ukraine. *Abstract of the 31st conference of the European vegetation survey*. Rome, Italy, May 21–25, 2023, P. 145.

DANIHELKA, J., LEPSÍ, M. (2004) *Urtica kioviensis* at the confluence of the Morava and Dyje rivers. *Bulletin of the Czech Botanical Society*, 39(1), 25–35 (in Czech).

EURO+MED 2006+ [continuously updated]: Euro+Med Plant Base – the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity. Available from: https://www.europplusmed.org/cdm_dataportal/taxon/113d50a6-08da-4e2b-987c-0643b17d9d80 (accessed 25.11.2023).

FLORA URSS (1952) Tom IV. Naukova dumka, Kyiv (in Ukrainian).

HASZONITS, G., SCHMIDT, D., BARTHA, D. (2021) Historic and recent occurrences of Kievan nettle (*Urtica kioviensis* Rogow.). *Botanikai Közlemények*, 108(2), 1–22. DOI: 10.17716/BotKozlem.2021.108.2.1 (in Hungarian).

KÁRPÁTI, I. (1961) Az *Urtica kioviensis* előfordulás a és termőhelyi viszonyai a Soroksári Duna-ágban. *Botanikai Közlemények*, 49(1–2), 329–330 (in Hungarian).

KISH, R.Ya., DANYLYK, I.M., PROTS, B.H. (2005) Novi znakhidky ridkisykh vydiv sudynnykh roslyn na Prytysyans'kiy nyzovyni (Zakarpattia, Ukraina) [New findings of rare vascular plant species in the Prytisyanska lowland (Transcarpathia, Ukraine)]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod University, Series Biology*, 16, 22–26 (in Ukrainian).

KUZEMKO, A.A., DIDUKH, YA.P., ONYSHCHENKO, V.A., SHEFFER, YA., BORSUKEVYCH, L.M., MOISIENKO, I.I., SADOHURSKA, S.S., CHORNEI, I.I., KISH, R.YA., PASHKEVYCH, N.A., KHODOSOVTSSEV, O.YE., YAKUSHENKO, D.M., VYNOKUROV, D.S., DZIUBA, T.P., YEMELIANOVA, S.M., FITSAILO, T.V., BASHTA, A.-T.V., BUDZHAK, V.V., VASHENIAK, YU.A., ZAKHAROVA, M.YA., KOVTONIUK, A.I., KOLOMIICHUK, V.P.,

- SADOVA, O.F., RALO, V.M., TOKARIUK, A.I., TSARENKO, P.M., SHAPOVAL, V.V. (2018) *National habitat catalogue of Ukraine*. FOP Klymenko, Kyiv (in Ukrainian).
- LANSDOWN, R.V. (2011) *Urtica kioviensis*. In: *The IUCN red list of threatened species 2011*: e.T167816A6388238. Available from: <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2011-1.RLTS.T167816A6388238.en> (accessed 23.11.2023).
- MOYSIYENKO, I.I., OVECHKO, S.V., VYNOKUROV, D.S. (2009) Sozofity u flori zaplavy Nyzhn'oho Dnipra [Sozophytes in the flora of the Lower Dniper flood-plain] *Chornomorski botanical journal*, 5(1), 108–123 (in Ukrainian).
- MOYSIYENKO, I.I. (2008) Vilkhovyi lis urochyshecha «Kovalivska saha» (RLP «Kinburnska kosa», Mykolayivska obl.). *Scientific bulletin of the Mykolaiv State University*, 23(3), 68–70 (in Ukrainian).
- OFFICIAL LISTS OF REGIONAL RARE PLANTS OF ADMINISTRATIVE TERRITORIES OF UKRAINE (reference book) (2012). Compiled by Prof., T.L. Andrienko, Dr. M.M. Peregrym. Alterpress, Kyiv (in Ukrainian).
- OLTEAN, M., NEGREAN, G., POPESCU, A., ROMAN, N., DIHORU, G., SANDA, V., MIHAILESCU, S. (1994) *Red list of higher plants from Romania*. Studii, Sinteze, Institutul de Biologie, Bucuresti (in Romanian).
- SZATMARI, P.-M. (2015) Additional glacial relicts in Carei Plain natural protected area, north-western Romania. *Acta Horti Botanici Bucurestiensis*, 42, 23–4.
- UKRBIN (2017) *UkrBIN: Ukrainian Biodiversity Information Network* [public project & web application]. UkrBIN, Database on Biodiversity Information. Available from: <https://www.ukrbin.com> (accessed: 21.11.2023). URL: <https://www.ukrbin.com> (дата звернення: 21.11.2023).
- WOLTERS, S., BITTMANN, F., KUMMER, V. (2005) The first subfossil records of *Urtica kioviensis* Rogow. and their consequences for palaeoecological interpretations. *Vegetation History and Archaeobotany*, 14, 518–527. DOI: 10.1007/s00334-005-0084-9.